

Ahmet Adnan Saygun (1907-1991)

Ahmet Adnan Saygun

Ahmet Adnan Saygun, 1907 yılında İzmir’de doğmuştur. En önemli Türk bestecilerinden biridir. Müzik hayatına, almış olduğu piyano ve armoni dersleri ile başlamıştır. 1925 ve 1926 yıllarında ilkokul ve lise müzik öğretmenliği yapmıştır. Atatürk’ün Türkiye Cumhuriyeti için gerekli gördüğü müzik inkılabı ve uyguladığı müzik politikası, Saygun’un izleyeceği yolu da belirlemiştir. Türk Beşleri olarak adlandırılan bestecilerin arasında yer almıştır.

Atatürk, müzik konusundaki görüşlerini Cumhuriyetin ilk yıllarında uygulamaya başlamıştır. Bu kapsamda, 1 Eylül 1924’te Musiki Muallim Mektebi kurulmuş, yönetimine İstiklal Marşı’nın bestecisi ve Cumhurbaşkanlığı Orkestrası Şefi keman sanatçısı **Osman Zeki Üngör** atanmıştır. Maarif Vekaleti, 29 Ekim 1924’de yeni Türkiye Cumhuriyeti için mühendis, ekonomist, hukukçuların yanı sıra sanatçıların da Avrupa’da eğitim görmesini sağlayacak düzenlemeler yapmıştır. Açılan sınavlarla devlet adına öğrenim görmeleri ve uzman olarak yetiştirilmeleri amacıyla yurt dışına öğrenci gönderilmeye başlanmıştır. Saygun, 1928’de devlet bursu ile gittiği Paris’te ünlü müzik okulu Schola Cantorum’da Vincent d’Indy, Eugene Borrel, Bboubertielle, Amedee Gastoue gibi öğretmenlerden ders almıştır. 1931 yılında Türkiye’ye döndüğünde Ankara **Musiki Muallim Mektebi**’nde öğretmen olarak göreve başlamıştır.

Saygun 1934 yılında Atatürk’ün talimatıyla, **İran Şahı Rıza Pehlevi**’nin Türkiye ziyareti sırasında sunulmak üzere bir aydan daha kısa süre içinde ilk Türk Operası olan **Özsoy Operası**nı bestelemiştir. Librettosunu **Münir Hayri Egeli**’nin yazdığı opera bir efsane üzerine kuruludur. Türk milletinin doğuşunu, başlangıcı çok eskilere dayanan Türk ve İran kardeşliğini anlatmaktadır. Eserin prömiyeri 19 Haziran 1934 gecesine **Atatürk** ve Rıza Pehlevi huzurunda gerçekleştirilmiştir. Saygun anılarında, Pehlevi’nin eserden etkilenerek Atatürk’ün ellerine sarıldığına kendisine anlatıldığını söylemiştir. Ona göre Atatürk’ün bu talebi, müziğe olan değişik ve geniş bakış açısının sonucudur. Sahnenin hareketi ve müziğin gücünden yararlanarak, duygu ve heyecan dolu bir atmosfer yaratarak iki ülke arasındaki ilişkilerin geliştirilmesini hedeflemiştir. Yine kendisinin deyimiyle, bu “ilk sahne denemesi” Atatürk’ü heyecanlandırmış, yapılan işi “bir inkılap hareketi” olarak değerlendirmesine, Türk gençliğinin bu alanda kısa zamanda

çok başarılı olacağına olan inancının güçlenmesine yol açmıştır.

Saygun, yaptığı çalışmalarla Türk müziğinde pentatonik bir yapı olduğu, Asya Türklerinde, Macar ve Fin halk müziklerinde de bu yapıya rastlandığı sonucuna ulaşmıştır. Bu düşüncesi Atatürk'ün son zamanlarında büyük önem verdiği Türk tarih tezi ile paralellik göstermektedir. Hazırladığı rapor sonrası Atatürk tarafından davet edilmiş ve görüşmeler yapmıştır. Yine davet edildiği bir yemekte Atatürk, kendisine verdiği şiiri melodiye dönüştürmesini istemiştir. Derhal bunu piyano eşliğinde bir lied haline getiren Saygun'u dinledikten sonra, "Efendiler, bu sözler Türkçedir ve bu musiki Türk musikisidir. Yeni sosyete, yeni sanat" yorumunu yapmıştır. Ona göre yeni toplumun sanatı çoksesli olacak, insana ait her türlü duyguyu dile getirebilecek, insan ruhunu yüceltebilecek bir sanat olacaktır. Nitekim 1 Kasım 1934 tarihinde TBMM'nin açılış konuşmasında müzik konusu üzerinde durmuştur. Müzikte halka yönelinecektir. Evrenselliğe ulaşılabilecek nitelikte bir "Türk ulusal musikisi" ortaya konulacaktır.

27 Aralık 1934 tarihinde Atatürk, Ankara'ya gelişinin 15.yıl kutlamalarında seslendirilmek üzere eserler bestelenmesini istemiştir. **Necil Kazım Akses**'in Bayönder operası ile Adnan Saygun'un Taşbebek operası, Ankara **Halkevi**'nde yine Saygun tarafından yönetilen orkestra ile seslendirilmiştir. Saygun anılarında çok hasta olduğu için konseri zorlukla tamamladığını söylemektedir. Konserden sonra Necip Ali Küçüka gelerek, Atatürk'ün tebriklerini iletmiştir. Daha sonra İstanbul'daki ameliyatının gerçekleşmesini Atatürk'ün sağladığını da eklemiştir.

Söz konusu konserin üç gün sonrasında Ulus gazetesinde Burhan Belge tarafından kaleme alınan bir yazı yayımlanmıştır. Bu yazıda: "Bu eserler bizde, opera gibi gelişmiş bir temsil şeklinin, iyi bir hazırlık olmadıkça, oynanmasına imkan olmadığını göstermiştir. Seviye bizdeki gibi olunca, ve dava ulusal bir müzik yaratmak olursa, kendi klasik devremizi yaratmadan moderne kaçmak hatalı olur. Türkiye'de Türk müziği denince, halkın içine dalıp onun ağzı ile onun deyişlerini dinleyerek her şeyi bu kaynaktan almaktan başka çare yoktur. Müzik ve bale akademisi açmak, halk şarkılarını toplayıp harmonize etmek, şarkı akşamları, bale temsilleri yapmak, müzik terbiyesini yaymak için radyo ve turneler düzenlemek gerekir. Bu bir devlet işidir ve bir zaman meselesidir. Çocuklarımızı şarkı söyler hale getirmek ilk yapılması gereken iştir. Tabii bir yandan da büyük müzik amaçlarına doğru ilerlememiz devam etsin ama gene bilgi ile ve metotla" denilmiştir. Böylece opera denemeleri birdenbire sona ermiş ve müzik inkılabının ikinci evresi Paul Hindemith yönetiminde başlamıştır.

1935 yılında Türkiye'de modern ve bilimsel yöntemlerle milli müziği işlemek, yükseltmek, yaymak, sahne temsilinde etkin unsurlar yaratmak, müzik eğitimcileri yetiştirerek çağdaş müzik eğitimini genelleştirmek üzere Milli Musiki ve Temsil Akademisi açılmıştır. Atatürk, 1936 yılı Meclis konuşmasında, açılan konservatuarın geliştirilmesi temennisinde bulunmuştur. Ardından, Ankara Devlet Konservatuarı açılarak derslere başlanmıştır. Ayrıca **Cumhurbaşkanlığı Filarmoni Orkestrası**'nı Devlet Müzik Akademisi'nden ayıran yasa Mecliste onaylanmıştır.

Atatürk, "bizim hakiki musikimiz" dediği halk müziğinin derlenmesine önem vermiştir. İlk kapsamlı derleme 1925 yılında "Ülkemizin Ezgileri" başlığı altında yayımlanmıştır. 1936 yılında ise Türkiye'ye gelen Macar besteci ve etnomüzikolog Bela Bartok, "Bir Halk Müziği Arşivi kurulmasının, Türk müziği bakımından olduğu kadar, uluslararası alanda da önemle beklenen bir gelişme olacağını" belirtmiştir. Adnan Saygun ile birlikte Anadolu gezisine çıkmışlar, özellikle Osmaniye dolaylarından derledikleri türkülerini notalara aktarmışlardır. Bu çalışmaları daha sonra Macaristan'da kitaplaştırılarak yayımlanmıştır.

Aracı'ya göre Saygun, Avrupa'da gelişen çağdaş müzik akımlarından uzak kalarak, Paris'teki okulunda edindiği Alman

ekolünün ciddi yaklaşımı ile zaman zaman bireysel bir neo-klasizme yönelmiştir. Eserlerindeki ortak ifade ise Atatürk'ün de istediği gibi, Türk geleneksel ve halk müziği unsurlarının özgün bir anlayışla hayata geçirilmesidir.

Atatürk'ün vefatından sonra 1939 yılında Saygun, Halkevleri'nin müzik müfettişi olarak atanmıştır. 1940'da kuruluşunda yer aldığı bir dernek kapsamında konserler vermiş, kitaplar yazmıştır. Bu dönemde Tanrı, hayat, sevgi ve ölüm temalarını içeren tasavvuf felsefesi yoluyla Anadolu'nun ruhuna ulaşmak istemiş ve rehber olarak Yunus Emre'yi seçmiştir. II. Dünya Savaşı'nın devam ettiği 1942 yılında müzik hayatında dönüm noktası olarak nitelendirdiği Yunus Emre Oratoryosu'nu bestelemiştir. Bu döneme kadar yaptığı çalışmaların, melodik arayışların, halk türküleriyle yoğrulmanın kendisini Yunus Emre'ye götürdüğünü ve yeni bir yola girmesine neden olduğunu söylemiştir. Eseri, 25 Mayıs 1946 tarihinde Ankara'da Dil Tarih Coğrafya Fakültesi'nde seslendirilmiştir. Sadece Türkiye'de değil, dünyanın pek çok yerinde seslendirilmiş ve büyük başarı kazanmıştır.

1946 yılında Halkevleri müşavir ve müfettişliğini sürdürürken aynı zamanda Ankara Devlet Konservatuvarında kompozisyon öğretmenliği yapmıştır. 1972-78 yıllarında TRT'de Yönetim Kurulu üyesi olmuştur. 1973'te İstanbul Devlet Konservatuvarı'nda (Mimar Sinan Üniversitesi Devlet Konservatuvarı) etnomüzikoloji öğretmenliği yapmış, Uluslararası Halk Müziği Konseyi'nde yönetim kurulu üyesi olarak yer almıştır. Çok sayıda bestesi ve eserleri vardır. 1971 yılında ilk Devlet Sanatçısı ünvanını, 1985'te "sanatçı profesör" ünvanını almıştır. 1981 yılında kendisine "Atatürk Sanat Armağanı" verilmiştir. 6 Ocak 1991 tarihinde hayatını kaybetmiştir. Eserleri ve diğer belgeleri Ankara Bilkent Üniversitesi bünyesinde kurulan "Ahmet Adnan Saygun Müzik Eğitim ve Araştırma Merkezi'nde bulunmaktadır.

Dilek YİĞİT YÜKSEL

KAYNAKÇA

ALİ, Filiz, **Müzik ve Müziğimizin Sorunları**, Cem Yayınevi, İstanbul 1987.

ARACI, Emre, **Kayıp Seslerin İzinde**, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2011.

Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1989.

Büyük Larousse Sözlük ve Ansiklopedisi, 20. Cilt, Milliyet Yayınları, 1986.

KARAL, Enver Ziya, **Atatürk'ten Düşünceler**, Millî Eğitim Basımevi, İstanbul 1986.

MİMAROĞLU, İlhan, **Müzik Tarihi**, Varlık Yayınları, İstanbul 2006.

ORANSAY, Gültekin, **Atatürk ile Küğ**, Küğ Yayını, İzmir 1985.

PERİN, Cevdet, **Doğumunun Yüzüncü Yıldönümünde Atatürk Kültür Devrimi**, İnkılap Yayınları, İstanbul 1987.

SAY, Ahmet, **Müzik Sözlüğü**, Müzik Ansiklopedisi Yayınları, Ankara 2002.

SAYGUN, A. Adnan, **Atatürk ve Musiki**, Sevda Cenap And Müzik Vakfı Yayınları, Ankara.

TBMM Zabıt Ceridesi, C 23, 1934, D.IV, İçtima:3, s.1.

YÜKSEL, Dilek, "Atatürk'ün Türk Müziği Konusundaki Görüşleri ve Müzik Politikası", **Bilge Dergisi**, Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları, Ankara 2004.

21/11/2024 tarihinde <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/ahmet-adnan-saygun-1907-1991/?pdf=3889> adresinden erişilmiştir